

УДК 351.746.2-043.5:343.9.02:343.975

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.19.22>

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ З ІНШИМИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ І ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ СФОРМОВАНІ НА ЕТНІЧНІЙ ОСНОВІ

Сеvрук Володимир Геннадійович,
кандидат юридичних наук, старший
дослідник, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної
власності
(Національна академія внутрішніх
справ, м. Київ, Україна)

Аналіз досліджуваної наукової проблематики щодо протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, наразі обумовлює необхідність подальшого дослідження етнічної злочинності в Україні та в світі загалом. Формування українською державою багатовекторного механізму протидії організованим групам і злочинним організаціям, сформованим на етнічній основі, неможливо без розуміння сутності цієї проблеми, відповідних законодавчо закріплених понять і класифікації та відокремлення рис організованої етнічної злочинності, що мають важливе практичне значення для роботи правоохоронних органів і держави. Таким чином, задля ефективної взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, необхідна обґрунтована концепція такого співробітництва, яка нині відсутня. Відповідно в перспективі необхідне негайне прийняття такої концепції, яка започаткує упорядкування відносин правоохоронних органів з обміну й реалізації інформації стосовно діяльності як вітчизняних злочинних формувань, так і діяльності організованих злочинних груп іноземних громадян або тих, що сформувалися на етнічній основі. Оперативні підрозділи НП України під час протидії організованим групам і злочинним організаціям, сформованим на етнічній основі, взаємодіють із іншими органами НП України, а саме: з органами досудового розслідування (слідчими підрозділами поліції), оперативними підрозділами кримінальної поліції (карним розшуком, оперативною службою, оперативно-технічною службою, внутрішньою безпекою, кіберполіцією, міграційною поліцією (боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми), захисту інтересів суспільства й держави, стратегічних розслідувань, кримінального аналізу, боротьби з наркозлочинністю), інформаційно-аналітичної підтримки, організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, підрозділами поліції превентивної діяльності, відділом організації кінологічної діяльності, відділом контролю за обігом зброї, патрульною поліцією та поліцією охорони тощо.

Ключові слова: взаємодія; етнічна злочинність; організовані групи, сформовані на етнічній основі; злочинні організації, сформовані на етнічній основі; протидія.

**INTERACTION OF OPERATIONAL UNITS WITH OTHER BODIES
OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE DURING COUNTERACTION
TO CRIMES COMMITTED BY ORGANIZED GROUPS AND CRIMINAL
ORGANIZATIONS THAT ARE FORMED ON AN ETHNIC BASIS**

Sevruk Volodymyr Hennadiyovych,
Candidate of Law, Senior Researcher,
Associate Professor,
Leading Researcher at the Department
of Organization of Scientific Activity and
Protection of Intellectual Property Rights
(National Academy of Internal Affairs,
Kyiv, Ukraine)

The analysis of the researched scientific problems on counteraction to crimes committed by organized groups and criminal organizations, which are formed on an ethnic basis, now necessitates further research of ethnic crime in Ukraine and the world in general. The formation of a multi-vector mechanism of counteraction to organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis by the Ukrainian state is impossible without understanding the essence of this problem, relevant legally enshrined concepts and classification and identification of features of organized ethnic crime. Thus, for the effective interaction of law enforcement agencies in combating crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis, a sound concept of such cooperation is needed, which is currently lacking. Accordingly, in the future it requires the immediate adoption of such a concept, which will begin to streamline law enforcement relations for the exchange and sale of information concerning the activities of both domestic criminal groups and organized criminal groups of foreign nationals or those formed on ethnic grounds. Accordingly, the operational units of the National Security Service of Ukraine in counteracting organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis interact with other bodies of the National Security Service of Ukraine, namely: pre-trial investigation bodies (police investigative units), criminal police operational units (criminal investigation, operational service), operational and technical service, internal security, cyberpolice, migration police (fight against crimes related to human trafficking), protection of public and state interests, strategic investigations, criminal analysis, fight against drug crime), information and analytical support, organizational and analytical provision and prompt response, preventive police units, canine organization department, arms control department, patrol police and security police, etc.

Key words: interaction, ethnic crime, organized groups that are formed on an ethnic basis, criminal organizations that are formed on an ethnic basis, counteraction.

Постановка проблеми. Питання взаємодії під час протидії етнічній злочинності є завжди актуальною проблемою. Це і через різноманітний характер вчинених злочинів організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, через їх транснаціональний характер, постійне реформування правоохоронних органів (створення нових та розформування вже діючих), зміни в законодавстві з прийняттям низки нових норм, ізольованість правоохоронних органів один від одного, недостатня професійна підготовка. Особливо це неузгодженість спільних дій у структурі одного відомства.

У зв'язку із цим слід погодитися з позицією Н.В. Гуменної, що не випадково саме тому так багато робилось і робиться нині для того, щоб віднайти такий варіант

організації взаємодії, який забезпечував би найбільш оптимальний розподіл обов'язків між органами, що ведуть боротьбу зі злочинністю, узгодженість у плануванні й проведенні гласних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативних заходів із розкриття, розслідування й попередження кримінальних правопорушень. Однак говорити, що наявні системи взаємодії є повністю доскональними, ми не можемо, оскільки в них, як показує практика, ще багато недоліків і невирішених питань [1, с. 497]. Викладене вище свідчить про актуальність досліджуваної тематики відомчої (внутрішньої) взаємодії, яка в першу чергу спрямована на взаємодію оперативних підрозділів з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, що зумовило актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним і практичним проблемам, пов'язаним із питанням взаємодії оперативних підрозділів з іншими органами НП України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, приділяли увагу відомі вітчизняні й зарубіжні науковці в різних галузях, зокрема, О.М. Бандурка, О.П. Бойко, В.В. Босенко, Р.Р. Грень, О.В. Грибовський, Н.В. Гуменна, І.І. Демідов, О.П. Заворіна, О.В. Керевич, О.Ф. Кобзар, М.М. Михеєнко, В.В. Рогальська, В.П. Рудик, І.В. Січковська, В.В. Топчій, Н.Є. Філіпенко, О.І. Хараберюш, Н.П. Черняк, О.Ф. Штанько та інші.

Мета цього дослідження полягає в розкритті механізму взаємодії оперативних підрозділів з іншими органами НП України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі.

Виклад основного матеріалу. У спеціальній літературі та серед науковців і практиків немає єдиного погляду щодо механізму взаємодії оперативних підрозділів з іншими органами та підрозділами НП України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі.

У документі «Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції» зазначено, що органи досудового розслідування, підрозділи кримінальної поліції, міжрегіональні територіальні органи Національної поліції та їхні територіальні (відокремлені) підрозділи є основними службами, які виконують обов'язки з розкриття кримінальних правопорушень органами поліції і відповідають за кінцевий результат цієї роботи за напрямами діяльності. Інші органи та підрозділи поліції забезпечують здійснення заходів, спрямованих на отримання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також події і факти, які можуть сприяти їх розкриттю та досудовому розслідуванню, в межах своєї компетенції [2].

Відповідно оперативні підрозділи НП України під час протидії організованим групам і злочинним організаціям, сформованим на етнічній основі, взаємодіють із іншими органами НП України, а саме з: органами досудового розслідування (слідчими підрозділами поліції), оперативними підрозділами кримінальної поліції (карним розшуком, оперативною службою, оперативно-технічною службою, внутрішньою безпекою, кіберполіцією, міграційною поліцією (боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми), захисту інтересів суспільства і держави, стратегічних розслідувань, кримінального аналізу, боротьби з наркозлочинністю), інформаційно-аналітичної підтримки, організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, підрозділами поліції превентивної діяльності, відділом організації кінологічної діяльності, відділом контролю за обігом зброї, патрульною поліцією та поліцією охорони тощо.

Отже, перейдемо до розгляду саме взаємодії конкретних правоохоронних органів України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, а саме внутрішньої взаємодії органів Національної поліції України. В першу чергу вважаємо за потрібне розглянути взаємодію оперативних працівників та слідчих Національної поліції України.

За наявності в оперативного підрозділу достатньої інформації про готування до вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину особами у складі ОГ та ЗО зібрані матеріали із зафіксованими фактичними даними про це надаються начальникові слідчого управління ГУНП для планування погоджених дій під час їх реалізації. Матеріали оперативного підрозділу, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння членів ОГ та ЗО та відповідальність, за яку передбачена КК України, направляються до органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування. Ці матеріали повинні містити відомості про наявність і місцезнаходження доказів (у тому числі речових доказів), бухгалтерських документів, коштів, викрадених або здобутих кримінально-протиправним шляхом, майна та інших цінностей [2].

Взаємодія оперативних працівників та слідчих у ході попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень носить не альтернативний, але обов'язковий характер. Це пояснюється тим, що в сучасних умовах швидке та повне попередження, виявлення, припинення більшості тяжких злочинів без застосування оперативно-розшукових заходів і методів неможливе. Обрання сукупності конкретних форм взаємодії обумовлено особливостями слідчої ситуації, що склалася під час кримінального провадження, залежить від слідчого та має реалізовуватися з його ініціативи і під його контролем.

Ми погоджуємося з О.П. Заворіною, яка, досліджуючи питання, пов'язані із взаємодією органів досудового розслідування з оперативними підрозділами щодо протидії злочинам, які вчиняються організованими групами й злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, констатувала, що зміни національного кримінального процесуального законодавства потягли за собою й зміни в порядку взаємодії, а тому нормативне правове забезпечення таких питань зазнало суттєвих змін [3, с.229]. Також, як наголошує В.В. Топчій, взаємодія слідчого та оперативних працівників є різноплановою і набуває певних правових форм. Але форма такої взаємодії, безперечно, пов'язана з характером слідчої або оперативно-розшукової ситуації, що склалася у зв'язку з кримінальним упровадженням чи оперативно-розшуковою ситуацією, і залежить від слідчого, реалізуючись за його ініціативою та під його процесуальним контролем [4].

До процесуальних форм взаємодії, які найчастіше використовуються в процесі розслідування правопорушень та прямо чи опосередковано зазначаються в КПК України, варто віднести:

- надання слідчим доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідному оперативному підрозділу;
- надання оперативними підрозділами допомоги слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- право слідчого доручати оперативному підрозділу виконання заходів забезпечення кримінального провадження;
- право слідчого доручати оперативному підрозділу встановлення місцезнаходження підозрюваної особи, яку оголошено в розшук [5].

Така взаємодія має теоретичні та правові підстави. Теоретичними підставами взаємодії є положення, які пояснюють її сенс і значення; їх усвідомлення слідчими

і працівниками оперативних підрозділів робить взаємодію більш осмисленою та цілеспрямованою, сприяючи тим самим її законності й ефективності та дозволяє відповісти на питання: з якою метою здійснюється взаємодія? чому вона можлива? чим викликана її необхідність? [6, с. 234].

Такими підставами є: а) спільність мети і завдань оперативних підрозділів та слідчого: лише об'єднуючи свої зусилля, органи досудового слідства й оперативні підрозділи зможуть ефективно їх вирішити; б) однакова юридична сила процесуальних актів працівників оперативних підрозділів та слідчого: протоколи слідчих дій, виконаних працівниками оперативних підрозділів за дорученням слідчого, мають таке ж саме доказове значення, як і протоколи, складені слідчим [6, с. 234].

Нині одним із головних суб'єктів кримінального провадження є слідчий. Із прийняттям чинного КПК України, реформуванням усієї системи правоохоронних органів і створення нових підрозділів у системі МВС саме слідчий уповноважений може проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та доручати їх проведення відповідним оперативним підрозділам (ст. 40 КПК України) [7].

Отже, найбільш поширеною процесуальною формою взаємодії слідчого з оперативним підрозділом під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, є виконання оперативним підрозділом доручень і вказівок слідчого.

Етимологічне значення термінів «доручити» та «вказати» передбачає владний і розпорядчий характер дій особи, від імені якої вони надходять [8, с. 35]. Тому не можна погодитися з авторами коментаря КПК України, які вважають доручення пропозицією щодо здійснення відповідних негласних слідчих (розшукових) дій, а вказівку – конкретизацією такої пропозиції [9, с. 167; 10, с.249].

На нашу думку, доручення слід розуміти як обов'язкову для виконання загальну вимогу щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що (стосовно слідчо-оперативної групи) дає керівник групи слідчим та оперативним співробітникам, які входять до її складу. Вказівка – це обов'язкова для виконання вимога конкретного характеру, що передбачає, роз'яснює, як саме діяти, наприклад, відносно тактичних умов проведення доручених негласних слідчих (розшукових) дій. До таких умов належить, зокрема, вказівка слідчого повідомити свідка перед його допитом, що злочинця заарештовано та йому не варто боятися помсти, або вказівка про одночасне провадження обшуку в різних осіб тощо [10, с. 249].

Отже, обрання форми взаємодії перш за все повинно бути зумовлене характером слідчої ситуації, що безпосередньо залежать від слідчого й реалізується за його ініціативою та під особистим процесуальним контролем. Отже, специфіка цих форм взаємодії полягає в тому, що під час їх реалізації формується система правовідносин, яка, поряд із кримінальними процесуальними, охоплює й інші (адміністративно-процесуальні, службові, особистісні), що в комплексі має на меті забезпечення об'єктивності, усебічності й повноти дослідження обставин, які підлягають доказу [3, с. 231].

Взаємодія між слідчими й оперативними підрозділами здійснюється в таких непроцесуальних формах:

1) обмін інформацією. Це основна форма взаємодії, створює реальні основи для ефективного розслідування кримінальних правопорушень. Своєчасне надходження інформації взаємодіючим сторонам має вирішальне значення для успіху оперативних заходів і слідчих (розшукових) дій. Інформація, що передається, має бути об'єктивною. Якщо вона викликає сумнів, її слід перевіряти.

2) спільне обговорення думок, пропозицій, висновків за матеріалами провадження і з питань взаємодії. Для вироблення єдиної позиції з того чи іншого питання слідчий

і оперативний працівник зазвичай вдаються до спільного обговорення ситуацій, що склалися у провадженні. При цьому добиваються взаєморозуміння та узгодженості дій, уточнюють питання про межі використання оперативної інформації і можливої тактики зашифрування джерел її отримання, уточнюють роль кожного учасника слідчої (розшукової) дії.

3) спільне планування. Ця форма взаємодії заснована на повній поінформованості один одного про матеріали, що є у своїх підрозділах. У процесі спільного планування кожна зі сторін знайомиться з інформацією і на цій основі відпрацьовує план слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, визначають шляхи, засоби і способи їхньої реалізації, погоджують час і місце спільних дій тощо. Така форма взаємодії додає спільній діяльності цілеспрямований і більш організований характер.

4) спільна участь у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Така необхідність може виникати під час проведення огляду місця події, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, слідчого експерименту [5].

Тобто, як слушно зазначає О. В. Керевич, чинне національне кримінально-процесуальне законодавство наділяє слідчого функцією керуючої підсистеми, а функцією підлеглої підсистеми виконують оперативні підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Таке співвідношення названих функцій визначається багатьма факторами, серед яких слід виділити такі: а) різниця правової природи, принципів, підстав і процедури проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів; б) функції і правовий статус працівників слідчих та оперативних підрозділів; в) наявність у слідчого повноважень із направлення доручень на проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; г) обов'язок оперативних підрозділів виконувати ці доручення [11, с. 402; 3]

Ми підтримуємо позицію І.І. Демідова, що взаємодія слідчих з оперативними підрозділами фактично зводиться до надання ними формальних доручень про встановлення місцезнаходження майна підозрюваних чи майна, яке стало предметом злочинного посягання. Тож стан прокурорського нагляду з цих питань і робота слідчих щодо забезпечення відшкодування збитків, завданих унаслідок злочинної діяльності та можливої конфіскації майна, потребують суттєвого підвищення їх ефективності [12, с.253].

Проведеним дослідженням встановлено, що респонденти оцінюють ефективність обміну інформацією як незадовільну з таких причин: 22 % – відсутність єдиної системи взаємного інформування; 26,9 % – відсутність окремого підрозділу для організації взаємодії; 25,2 % – незадовільне налагодження співпраці керівників взаємодіючих підрозділів; 25,9 % – недосконалість правової основи тощо [13].

Разом з тим у системі органів Національної поліції України одночасно з розслідуванням злочинів слідчими одноособово стали добре відомі наступні форми організації роботи: слідчо-оперативні групи; спеціалізовані слідчі підрозділи тощо. Головною відмінністю слідчої групи від слідчо-оперативної є те, що до складу останньої включаються оперативні працівники. Для практичної діяльності особливий інтерес і нині мають слідчо-оперативні групи, що виникли як форма комплексного використання сил і засобів органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю. В системі МВС України слідчо-оперативна група визнана головною організаційною формою взаємодії підрозділів і служб органів внутрішніх справ в розкритті й розслідуванні злочинів [14, с. 68].

Серед форм взаємодії, вироблених практикою, є участь у слідчо-оперативних групах. Формування ефективно функціонуючої СОГ в організаційному плані є достатньо

складним завданням. Це передусім вибір досвідчених працівників, звільнення їх від зайвого навантаження, забезпечення засобами зв'язку, криміналістичною та спеціальною технікою, транспортом тощо [13, с.100].

Запорукою якнайшвидшого розкриття злочинів, які вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, є технічно оснащена слідчо-оперативна група, укомплектована кваліфікованими працівниками. Вкрай необхідною умовою успішної роботи такої групи є також розслідування злочину з моменту початку кримінального провадження до передання його до суду [15, с. 337].

Отримана учасниками слідчо-оперативної групи на місці події інформація повинна бути вчасно передана оперативному підрозділу, щоб він міг правильно ставити задачі та відпрацьовувати версії при розкритті цих видів злочинів. Оперативному підрозділу на підставі отриманої інформації дуже важливо відпрацювати версію про причетність до вчинення загально кримінального злочину представників етнічних меншин. Адже оперативно-розшукова інформація про ситуацію, що реально склалася, про особистість правопорушника та належність його до певної етнічної групи забезпечує високу оперативну готовність засобів і методів, дозволяє оперативним працівникам застосовувати різні варіанти дій під час зміни умов і цілей вирішення оперативно-тактичних завдань [16, с. 38].

Отримавши інформацію про те, в якому напрямку зникли злочинці, оперативний працівник повинен проінформувати чергову частину з метою орієнтування нарядів ППСМ. У деяких випадках оперативні працівники до пошуку злочинців можуть залучати потерпілих, які добре запам'ятали прикмети злочинців, використовуючи при цьому автотранспорт, відвідувати місця їх можливої появи з метою впізнання та затримання.

Ми підтримуємо з цього приводу позицію І.В. Січовської, що ефективна взаємодія слідчого та працівників оперативного підрозділу можлива лише за умови високого професіоналізму всіх учасників слідчо-оперативної групи, достатнього рівня інформаційного забезпечення та швидкості дій [15, с. 337]., одержання і закріплення процесуальних доказів, встановлення злочинця та його затримання.

Особлива увага приділяється швидкому залученню нарядів, які несуть службу з охорони громадського порядку та охорони об'єктів, у проведення невідкладних заходів щодо розкриття цих видів злочинів «за гарячими слідами». Вони повинні бути негайно на місці події після одержання розпорядження від оперативного чергового та почати необхідні дії для переслідування і захоплення злочинця. Прибуття розташованих поблизу нарядів на місце події дозволяє вжити заходів щодо збереження слідів, залишених злочинцем. Саме тут ці наряди можуть одержувати інформацію про прикмети злочинця, про маршрут, за яким він зникав, чи місце його укриття. У таких випадках наряди негайно вживають заходів щодо захоплення злочинців.

При проведенні невідкладних заходів щодо розкриття цих загально кримінальних злочинів «за гарячими слідами» використовуються можливості пересувних груп (патрулювання на автомобілях патрульною поліцією). Службові обов'язки цих груп та їхні маршрути визначаються в залежності від найбільш ймовірних місць вчинення конкретних злочинів, місць компактного проживання етнічних меншин та місць розташування об'єктів, де можуть перебувати представники цих меншин. На підставі розгляду інформації, отриманої із місця події, членам пересувної групи необхідно швидко приймати рішення про проведення заходів щодо затримання злочинця. Цьому сприяє й та обставина, що до складу групи входить офіцер, який представляє досудове слідство. Він може здійснювати слідчі (розшукові) дії щодо збереження

слідів злочину та інші заходи, спрямовані на виявлення злочинця «за гарячими слідами». Але слід також відзначити, що проведеним дослідженням та аналізом судової і слідчої практик встановлено, що слідчо-оперативну групу часто очолює слідчий, який має незначний досвід слідчої роботи або раніше не розслідував злочини, що вчиняються організованими групами й злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, що негативно впливає на сам хід подальшого розслідування щодо узгодженості дій, заміною її учасників, нерозумінням отриманої інформації та використання інформації у кримінальному провадженні.

У межах внутрішньої взаємодії оперативні підрозділи НП України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, вступають у співпрацю із підрозділами кримінальної поліції НП України.

Важливу роль під час здійснення такої взаємодії відіграє своєчасне інформування суміжних підрозділів про нерозкриті злочини, викрадені речі й цінності, прикмети осіб, які зникли з місць пригод тощо. Оперативні працівники повинні володіти хоча б мінімальними даними про прикмети злочинців, а саме: про стать, ріст, тілобудову, вік, прикмети одягу, особливості ходи, етнічну належність.

Отже, з метою вибору шляхів взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами правоохоронних органів необхідно визначитися з формами їхньої діяльності, тому що саме через них фіксуються етапи взаємодії та її розвиток. Значний інтерес щодо визначення форм взаємодії становить Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Це, передусім, стосується ст. 7, 8, 11 цього Закону. Так, у п. 5 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що оперативні підрозділи зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, у тому числі відповідними органами іноземних держав і міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого й повного попередження, виявлення та припинення злочинів. У статті 8 цього Закону наголошується, що задля виконання окремих доручень під час проведення ОРД можуть залучатися працівники інших підрозділів. Стаття 11 Закону зобов'язує органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань ОРД [17].

З цього приводу О.М. Бандурка зазначає, що оперативні підрозділи діють не самі по собі, а в системі органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Вони здатні виконувати свої завдання не ізольовано, а у взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів, використовуючи їхні можливості. Питання координації діяльності оперативних підрозділів стоїть особливо актуально, коли злочинність носить різноманітний характер, глибоко законспірована та їй протистоїть діяльність розгалуженої мережі підрозділів, правоохоронних органів, що потребує упорядкування, взаємозв'язку, узгодженості їхніх спільних дій, відповідної підпорядкованості й маневру силами та засобами [18, с. 140].

Як зазначає Р.Р. Грень, результати різноманітних досліджень засвідчують, що в основу співробітництва оперативних підрозділів правоохоронних органів покладено напрацьовану та зумовлену певними традиціями (стереотипами, досвідом тощо) практику. При цьому взаємодія здійснюється в поєднанні багатогранної і двосторонньої засад діяльності вказаних суб'єктів, що доповнюють одна одну [13, с.100].

Оперативні підрозділи правоохоронних органів й інших установ на різних рівнях постійно повинні здійснювати взаємодію між собою та мають для цього значний позитивний досвід практичної роботи. Але навіть за наявності такого досвіду подальший розвиток взаємодії стримується недостатньою теоретичною розробленістю правових

основ, організації і тактики її здійснення. Необхідно зауважити, що на сьогоднішній день не напрацьовано єдиної думки щодо сутності взаємодії взагалі та між оперативними підрозділами правоохоронних органів України зокрема стосовно оперативно-розшукового забезпечення протидії [19, с. 271].

Як слушно зазначають В.П. Рудик та О. І. Хараберюш, необхідність спільного планування в організації взаємодії обумовлено тим, що нині формуються етнічні анклавні низки східних народів – китайців, курдів, в'єтнамців та інших, у межах яких кругова порука і колективна свідомість виступають значно вагомішими цінностями в порівнянні із законодавчими нормами України. Тим самим створюється реальна база для формування закритих спільнот зі своїми неписаними законами та нормами поведінки, а відтак – для створення розгалуженої мережі протизаконних структур, які будуть у своїй діяльності відшукувати способи незаконного збагачення. Поряд із незаконним обігом наркотиків, проституцією, торгівлею зброєю та деякими іншими протиправними діями вказані структури все активніше відпрацьовуватимуть шляхи та засоби контролю за незаконною міграцією, адже, крім матеріального зиску, мігранти-нелегали дають реальну можливість злочинним структурам контролювати емігрантські етнічні анклавні та направляти новоприбулих нелегалів на свій розсуд у ті сфери діяльності, які є для них найбільш прибутковими, скажімо, проституцію, дитячу працю, індустрію розваг тощо [20]. Окрім цього, встановлюються протиправні зв'язки, організується протидія правоохоронним органам тощо [21, с. 99].

Наприклад, щодо основних завдань служби дільничних офіцерів поліції зазначається, що їхня діяльність ґрунтується на принципі взаємодії насамперед із населенням (громадянами, громадськими організаціями, утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку, установами, підприємствами різних форм власності), а також з органами державної влади та місцевого самоврядування [22].

Ми підтримуємо позицію В.В. Босенко, що взаємодія правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, неможлива без дільничних офіцерів поліції, які обслуговують територію, де стався злочин. Вони детально інструктуються та перед ними ставляться конкретні завдання щодо виявлення представників етнічних груп, які б могли вчинили злочин, та осіб, які б могли спостерігати факт вчинення злочину. Спочатку потрібно отримати орієнтовну інформацію про те, хто найімовірніше у цій обстановці міг перебувати поблизу місця події і бути очевидцем або свідком обставин вчинення злочину. Для цього необхідно опитати двірників, охоронців та інших осіб, які працювали поблизу місця події, вивчити графік руху громадського транспорту, таблиці явок на роботу осіб, візуально оглянути сусідні споруди тощо [16, с. 38].

Під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, оперативні підрозділи взаємодіють із підрозділами поліції охорони, працівники якої, перебуваючи на варті та на маршрутах патрулювання, за прикметами та іншими ознаками встановлюють і затримують осіб, які вчинили крадіжки, грабежі, розбої та інші злочини на об'єктах, що охороняються цією службою, а також виявляють місця зосередження кримінального елемента, збуту викраденого, притони тощо. Працівники цієї служби проводять опитування громадян із метою отримання інформації про осіб, які вчинили злочини, виїжджають на спрацювання охоронної сигналізації, якою обладнані об'єкти охорони.

Важливе місце у протидії злочинам загально кримінальної спрямованості займає взаємодія оперативно розшукових підрозділів із кінологами та закріпленими за ними

службово-розшуковими собаками. Доцільно виділити наступні напрямки застосування службово-розшукових собак: під час пошуку та виявлення наркотичних, сильнотоксичних, отруйних речовин у пунктах переходу границь, на митницях, в аеропортах, на залізничних і річкових вокзалах, контрольно-пропускних пунктах; під час обшуку приміщень і ділянок місцевості; під час огляду осіб, транспортних засобів, вантажів та інших об'єктів; під час огляду місця події; під час пошуку та виявлення зброї, боеприпасів, вибухових речовин; під час пошуку та виявлення стріляних гільз на місці події, у місцях ймовірного пострілу; під час пошуку та виявлення трупів, їхніх частин; під час затримання злочинця "за гарячими слідами"; під час протидії злочинним діям, пов'язаним з викраденням людей; під час огляду місць ймовірного перебування злочинців; під час пошуку та виявлення викинутих або захованих злочинцем особистих або викрадених речей; для проведення окремих оперативно-тактичних заходів та комбінацій, розроблених працівниками оперативних підрозділів НП України; для шифрування негласних джерел отримання оперативно-значущої інформації тощо [23, с. 103-104].

Окремо слід звернути увагу на взаємодію оперативних працівників у роботі з Департаментом інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України. Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України організовує та здійснює заходи, передбачені законодавством України і спрямовані на інформаційно-аналітичне та інформаційно-пошукове забезпечення правоохоронної діяльності й захист персональних даних під час їх обробки в структурних підрозділах апарату Національної поліції України, головних управліннях Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, їх структурних (відокремлених) підрозділах (далі – органи і підрозділи поліції) [24]. Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України: 1) формує основні напрямки діяльності поліції у сферах цифрової інфраструктури та цифрової трансформації процесів службової діяльності, інформаційно-аналітичної та інформаційно-пошукової роботи, забезпечення функціонування та розвитку телекомунікаційних мереж, систем зв'язку, відеоспостереження, відео аналітики; 2) подає керівництву Національної поліції України пропозиції щодо їх включення до планів основних заходів Національної поліції України на поточний рік; 3) координує діяльність підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки (або окремо визначених посад із відповідними функціями) органів (підрозділів) поліції (далі – підрозділи ІАП) з питань цифрової інфраструктури та цифрової трансформації процесів службової діяльності, інформаційно-аналітичної та інформаційно-пошукової роботи, забезпечення функціонування та розвитку телекомунікаційних мереж, систем зв'язку, відеоспостереження, відеоаналітики, формування та підтримання в актуальному стані баз (банків) даних; 4) здійснює заходи щодо організації наповнення та підтримки в актуальному стані баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України через ІТС ІПНП, стосовно осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу, виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких надіслано до суду; розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду; розшуку безвісно відсутніх осіб; установлення особи невідомого трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком; зареєстрованих в установленому порядку кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних

ситуацій; осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями уповноважених органів, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт); осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією; зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах; іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні; викрадених номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних з учиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян; викрадених (втрачених) документів за зверненням громадян; знайдених, вилучених предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери; транспортних засобів, які розшуковуються, у тому числі у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів, а також викрадених, втрачених номерних знаків; зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї; відомостей, що накопичуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності в частині, що стосується розшуку осіб, які переховуються від органів влади, безвісно зниклих, встановлення особи громадян за невпізнаними трупами та осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші причини повідомити інформацію про себе; інших власних баз даних, необхідних для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем, необхідних для виконання покладених ДІАП повноважень [24; 25].

Значення проведеного дослідження в першу чергу полягає в тому, щоб на практиці правоохоронним органам, які займаються протидією організованим групам та злочинним організаціям, сформованим на етнічній основі, була можливість мати уявлення про це негативне явище. Зібраний оригінальний емпіричний матеріал дасть можливість продовжити дослідження теоретикам у цій сфері [26, с. 78].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, слід констатувати, що:

- взаємодія оперативних працівників та слідчих у процесі запобігання, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень має не альтернативний, але обов'язковий характер. Це пояснюється тим, що в сучасних умовах неможливе швидке та повне попередження, виявлення, припинення більшості тяжких злочинів без використання наявних сил, засобів та методів оперативно-розшукового й процесуального характеру, процесуального закріплення їх результатів;

- необхідно розробити та прийняти спеціальний єдиний нормативний акт, який би регламентував питання взаємодії між правоохоронними органами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, та визначив конкретну відповідальність кожного із суб'єктів за неналежне його виконання. Серед опитаних 96% вважають, що у відомчих нормативних актах взагалі не визначений такий порядок взаємодії підрозділів правоохоронних органів, а 91% респондентів висловилися за прийняття концептуальної програми щодо протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, яка передбачала би стратегію, засоби та координацію зусиль у цій справі;

- слід постійно організовувати наукові конференції, круглі столи, семінари з метою висвітлення на науковій основі проблем, які мають місце нині стосовно

питання взаємодії між правоохоронними органами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі, та підготувати на цій основі методичні рекомендації із удосконалення цього питання для практичних працівників.

Список використаних джерел:

1. Гуменна Н.В. Взаємодія слідчого з іншими суб'єктами розшуку під час здійснення ним розшукової діяльності. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Др'омін (заст. голов. ред.) Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОН України; НУ ОЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2014. Вип. 72. С. 497-504.
2. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної: Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575 *Верховна Рада України* : [сайт]. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>.
3. Заворіна О.П. Особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами національної поліції в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 2 (90). С. 228-238.
4. Топчій В. В. Форми взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами МВС України. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 111-121.
5. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О. П. Бойко, О. Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.
6. Січковська І.В. Форми взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час розслідування сексуальних вбивств. *Діяльність підрозділів кримінальної міліції: сучасний стан та перспективи вдосконалення: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науковопрактичної конференції* (м. Львів, 12 квітня 2013 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. С. 233-236.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Подопрелов А. М. Создание и деятельность следственно-оперативной группы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А.М. Подопрелов. К., 1990. 210 с.
9. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України: [підруч.] /М.М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. К., 1999. 639 с.
10. Грибовський О. В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 246-254
11. Керевич О. В. Організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами в діяльності щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. *Університетські наукові записки*. 2012. № 1. С. 400-404
12. Демідов І.І. Взаємодія прокурора, слідчого з оперативними й іншими підрозділами під час проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки товарів, предметів і речовин у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 107, 2 (1), 246-258.
13. Грень Р.Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 38(2). С. 99-102.
14. Штанько О.Ф. Теоретичні й практичні проблеми організації розкриття та розслідування злочинів органами внутрішніх справ України за новим кримінальним процесуальним кодексом України. *Розкриття злочинів за новим Кримінальним*

процесуальним кодексом України [Текст] : зб. матеріалів нак.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. С. 67-69.

15. Січковська І.В. Особливості взаємодії слідчого з оперативними працівниками на початковому етапі досудового розслідування сексуальних убивств. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 336-339.

16. Босенко В.В. До питання протидії злочинам, учиненим представниками етнічних меншин. *Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 23-24 грудня 2011 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2011. С. 38-39.

17. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лют. 1992 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2135-XII.

18. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : [підручник] / О.М. Бандурка. Х. : Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

19. Хараберюш О. І. Взаємодія як чинник удосконалення протидії контрабанді оперативними підрозділами правоохоронних органів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 29 (2.3). С. 269-272.

20. Рудик В.П. Нелегальна міграція як дестабілізуючий чинник інтеграційних процесів у Європі. *Наук. Вісник Нац. акад. СБ України*. 2005. № 23.

21. Хараберюш О. І. Особливості взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України щодо протидії організованим злочинним угрупованням у сфері нелегальної міграції. *Право і Безпека*. 2006. Т. 5, № 5. С. 97-100.

22. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 року № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.

23. Філіпенко Н.Є. Теоретичні основи використання службово-розшукових собак в оперативно-розшуковій діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка: Проблеми оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства України, спец. вип. № 1. У 2-х ч., ч. 2*. Луганськ, 2008. С. 101-111.

24. Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України. Офіційний сайт Національної поліції: URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-informacijno-analitichnoji-pidtrimki-naczionalnoji-policziji-ukrajini.html>.

25. Положення про Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України: Наказ Національної поліції України 31.01.2020 року № 77.

26. Севрук В. Г. Поняття та сутність етнічної злочинності. *Форум права: електрон. наук.фахове вид.* 2018. № 4. С. 64-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2018_4_8.pdf. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1495597>.